

MASEREELFONDS,

SOCIAAL-CULTUREEL WERK: SOCIAAL OF CULTUREEL?

"Het 'Frans Masereel Fonds' streeft naar de kulturele, economische, sociale en wetenschappelijke ontplooiing van het Nederlandse taalgebied in een democratische en vooruitstrevende geest".¹

Naar aanleiding van de discussie binnen het Masereelfonds, over de te nemen basisopties voor de werking in de toekomst, loont het de moeite om de problemen van het werken in het socio-culturele veld wat breder te bekijken dan de navel van de eigen organisatie of voorkeur. Rond maart 1989 houdt het Masereelfonds een congres om de discussie terzake af te ronden en consequente toekomstopties te nemen. Deze tekst dient in die context gesitueerd te worden. De bedoeling ervan is:

- de congresdiscussie te documenteren door overzicht en achtergrond te geven;
- uitdrukkelijk de lezers en de redactie van het VMT tot reactie en deelname aan de discussie uit te nodigen;
- een voorlopige persoonlijke visie te formuleren.

Overigens is deze discussietekst in artikelvorm niet af: alle aanvullingen zijn welkom, er zijn er nog vele nodig.

Overzicht van de discussie

De discussie heeft naast een inhoudelijk aspect (dat hier verder wordt uitgewerkt) ook een budgettaire en organisatorische ondergrond. Na een periode van expansie aan werkkraacht (BTK, DAC, gewetensbezwaarden) was er schijnbaar enige overmoed ontstaan die de negatieve budgettaire jaarlijkse erfenissen (o.m. te wijten aan de late of ontbrekende uitbetalingen van allerhande subsidies, de niet-indexering ervan, maar ook aan een te optimistische politiek van investeringen in bepaal-

de activiteiten en projecten, edm.) teveel minimaliseerde. Plots kwam men voor de realiteit te staan dat omwille van die budgettaire toestand er diepgaand moest "gerationaliseerd" of bespaard worden. Wat de Raad van Bestuur dan ook deed. En meteen ook moesten er prioriteiten worden uitgezet. Want met een beperkt budget in centen en man(vrouw)-uren kan niet alles wat gepland of gewenst is worden waargemaakt ... Hoewel dat, met inachtnaam van enig tijdsperspectief, niet hoeft, leidt die schaarste tot de bijna existentiële vrees dat een bepaalde werkingsklemtoon definitief wordt afgeschreven. Wat alleszins de discussie niet mildert.

Binnen deze, sinds 1987 soms heftige, discussie over de Masereelfonds werkingsopties kan men 2 polen onderscheiden. Een eerste groep opteert voor een concentratie op een extern gerichte cultuur-artistieke werking, een tweede groep hoofdzakelijk voor een uitbouw van politiserend en cultureel vormingswerk in een "bewegings"structuur. Begin 1988 koos de Algemene Vergadering voor een Masereelfonds "op twee benen". Dat daarmee de overtuigende synthese niet was bereikt bewijst de noodzakelijke planning van een congres hierover in 1989. De inkrimping in middelen (budgettair en in professionele krachten) maakt de synthese van beide opties des te moeilijker.

We maken een kort overzicht van de voorgestelde klemtonen en gebruiken hiertoe de discussieteksten zoals die in het Masereelfonds circuleerden. De interne "werkingskeuken" laten we buiten beschouwing. We concentreren ons op de meer algemene analyse en werkingsvisies.

De cultureel-artistieke tendens

Er wordt geanalyseerd dat de crisis ter linkerzijde zich ondermeer uit in

- het blijven hanteren van een overheidsconcept en welvaartsstaat-idee dat onbruikbaar bleek;
- een principieel en vaag antwoord op de neo-liberale realpolitiek dat echter geen appèl biedt aan het gros van de bevolking;
- het onvermogen appèl te doen op het gros van jonge (intellectuele) middenkaders.

"Dit leidt tot 'onmacht' en moeheid ... voor een kulturele organisatie ter linkerzijde bestaat het gevaar dat een overmatige en automatische associatie met 'die linkerzijde' leidt tot diezelfde onmacht en verlies van slagkracht en daardoor tot het kost wat kost vasthouden aan zekerhe-

den (waarheid, trouw, echt links ...) Ik stel dan ook dat het Masereelfonds zich niet principieel mag associëren met de linkerzijde en met haar stellingnames. Het is veeleer die autonome positie van kritische bevrager, innovator die haar plaats in het links/rechts scala moet bepalen. De eerste vraag is niet 'is dit links?' dan wel 'is dit goed?' 'is dit kwaliteit?', 'is dit nieuw?' ... Het is aan het publiek om te oordelen. Het is dit publiek immers ook geen zorg of het Kaaifestival 'Links' is, dan wel of Jan Hoet, 't Stuc, Mortier, Logos hen op weg zetten naar kwaliteit en vernieuwing!

Vanuit die onafhankelijke positie moet een kultuurbeweging opgebouwd worden rond drie sleutelrollen:

1. kritisch en innoverend t.o.v. kulturele en maatschappelijke ontwikkeling;
2. produktief: kultuurscheppend aantreden
3. konsumerend: kultuurvormend en bemiddelend optreden.

Deze opvatting gaat uit van het geloof in de intrinsieke waarde van cultuur en haar maatschappelijke relevantie."²

Uit deze analyse volgt de keuze voor een nieuwe praktijk:

1. *De aard van de organisatie*

- Afstappen van elke poging verdere lokale uitbouw.
- Uitwerken van een structuur overeenkomstig tot de kulturele opdracht. Deze structuur dient in de eerste plaats gecentraliseerd te zijn qua programma en ondersteund te worden door lokale steunpunten. Deze lokale steunpunten zijn
  - die afdelingen die met zin en enthousiasme willen draaien
  - de bestaande kulturele infrastructuur (kulturele centra, jeugdhuisen, lokale groepen)
  - Uitbouwen van een begeleidingsgroep (groepen) overeenkomstig de doelstellingen en werkingsterreinen.
  - Een gecentraliseerd sekretariaat met gekwalificeerd personeel dat deskundig is zowel naar inhoud als organisatietalent, met een maximaal programmatisch accent en een optimale administratieve en technische ondersteuning.

2. *De aard van de activiteiten*

- De plaatsbepaling en publiekbepaling (gerichtheid) van het Maseereelfonds in kaart brengen. Naast wie profileren we ons zowel als konkurrent en als bondgenoot.
- Uitbouwen van een publiekbestand dat in de eerste plaats kiest

voor ons aktiviteitenaanbod en slechts in een volgende stap voor de filosofie en brede doelstellingen.

- Aktiviteitenaanbod overeenkomstig de drie sleutelrollen: kritisch, productief, konsumerend. ..."³

Politiserend en cultureel vormingswerk

Een tweede groep vindt dat het Masereelfonds zich moet richten op politiserend en cultureel vormingswerk. Binnen deze optiek vervult het Masereelfonds een functie als platvorm, ontmoetingsplaats, gespreksforum voor politiek links. De taak van het Masereelfonds ligt ook op politiek vlak. De oude doelstellingssamenvatting "links en vlaams" blijft integraal de lading dekken.

"Tekst, die de tijdens de vergadering gevoelde consensus zo volledig mogelijk tracht weer te geven. Masereelfonds associeert zich principieel met de brede linkerzijde. Zonder zich gebonden te achten aan eender welk partij- of syndikaal belang volgt Masereelfonds met eenzelfde aandacht de politiek-sociale evoluties en de artistiek-kulturele ontwikkelingen op de voet, bevraagt en onderzoekt ze en plaatst Masereelfonds waar nodig kritische kanttekeningen. Masereelfonds wil een rol spelen bij ontwikkelen en spreiden van progressieve ideologie en cultuur."⁴

Naar de werkingspraktijk toe is er een klemtoon op het (autonome) afdelingswerk. Er wordt gepleit voor uitbreiding van het aantal afdelingen. Er is een vraag naar de herwaardering van de Raad van Bestuur en de formeel democratische werkingsprincipes van de organisatie. De budgettaire gezondmaking van de organisatie is zwaar prioritair.

Een Masereelfonds op twee benen

In een tekst⁵ die op de eerst vergadering van de Raad van Bestuur (21/03/88) na de Algemene Ledenvergadering van het Masereelfonds (20/02/88) werd goedgekeurd wordt gepoogd het besluit 'op twee benen' in aanzet uit te werken. Er wordt gesteld dat het belangrijk is een onderscheid te maken tussen beide programmatielijnen en deze autonoom uit te werken. Het doel van beide sporen moet duidelijk zijn. De kwaliteit van de activiteiten is primordiaal en ligt hoofdzakelijk in de planning en de aanpassing aan de 'stijl' van de jaren '80.

De invulling van de culturele organisatie wordt, in navolging van een tekst van Ludo Abicht⁶ als volgt gegeven:

- waakzaamheid t.o.v. cultuur als onderdeel van de economie;
- herwaardering van een "gestolen", op meerwaarde gebaseerde culturele erfenis;
- situering van cultuur in maatschappelijke context;
- opheffen van klasse-idee. *Overal* waar creatief aan cultuur wordt gedaan moet het Masereelfonds aanwezig zijn. Het Masereelfonds moet er naar streven op het terrein van de avantgarde een begrip te worden.

Om die taak te realiseren dienen middelen te worden ontwikkeld, steunend op vier peilers: kritisch bevragend en begeleidend, maatschappelijk uitdragend. Zo heeft de culturele werking duidelijk ook een politiserend doel.

Inzake politiserend vormingswerk wordt gesteld dat hiervoor kiezen niet betekent dat er geopteerd wordt voor een politieke of syndicale werking. In de tekst wordt dit "been" slechts beknopt uitgewerkt en moet er nog veel ingevuld worden. Wel wordt er gepleit voor een projectmatige aanpak die breder is dan de klassiek linkse beweging. De werking dient hoofdzakelijk nationaal en regionaal georganiseerd te worden.

Uit de discussie en de ogenschijnlijk gevonden consensus '2 benen' moge blijken dat het aspect culturele werking relatief goed is uitgewerkt, dat de inhoud van het politiserende been zwak werd ingevuld en dat men er toe neigt beide werkingen afgebakend of gescheiden te houden. Bovendien valt er tot dusver geen uitwerking van, of geen zoeken naar, nieuwe methodieken en werkingsvormen inzake vormingswerk te constateren. Wat tekenend lijkt te zijn voor de hele vormingssector ...

CONTEXTUELE ELEMENTEN

HET DOELPUBLIEK

Gezien het feit dat in de discussie nogal wat uitspraken worden gedaan over wat "ons" publiek wil en doet, pogen we hier beknopt weer te geven hoe het zit met het gedrag van het publiek in het algemeen. Het Masereelfonds publiek (leden en participanten aan activiteiten) werd, zover we weten, niet onderzocht. Het valt bijgevolg moeilijk daar min of

meer objectieve uitspraken over te doen. Maar als we — zoals in de discussie toch gesteld — naast onze doelstellingsrealisatie ook gevoelig moeten zijn voor signalen van onze 'markt' of 'doelgroepen' dan kan de context van het vrijetijdsgedrag van de gemiddelde Vlaming misschien inspirerend werken ...

De cijfers halen we uit de cijferbundeling van Koen Matthijs⁷.

Elke week van 168 uren wordt gemiddeld als volgt verdeeld: 60 uur slapen, 40 uur werken, 34 uur semi vrijetijd en 34 uur *netto vrijetijd*. Onder semi vrijetijd wordt verstaan: eten, slapen, persoonlijke fysieke en sociale verplichtingen. Van die netto vrijetijd ging in 1983⁸ (uiteraard voor de 'gemiddelde' Vlaming) 18,5 uur naar de televisie en 28 uur naar de radio (deze laatste hoofdzakelijk als achtergrondmedium). De andere gegevens zijn jammer genoeg niet op deze basis uitgewerkt. 15% van de Vlamingen leest nooit een krant, 53% doet dit dagelijks. 34% leest per jaar 1 tot 5 boeken. Wat de participatie betreft in het commerciële uitgaansleven scoort het café- en restaurantbezoek het hoogst, met respectievelijk 71,7% en 62,4% in 1983. Wat 'culturele' activiteiten betreft: in 1983 ging 32% wel eens naar de bioscoop, 22% ging wel eens naar een toneelvoorstelling, en 16% woonde een muziekopvoering of concert bij. Opera en ballet werden slechts door een beperkte groep bezocht: 3 tot 4%. In dat jaar bezocht een vierde van de Vlaamse bevolking wel eens een of andere tentoonstelling, terwijl bijna een vijfde wel eens een museum binnenstapte. Een vergelijking van de participatiecijfers van 1983 met deze van 1980 leert dat de participatie aan de meeste culturele activiteiten gevoelig is verminderd.

"De bestaande ongelijkheden, zoals de achterstand van de laaggeschoolden ten opzichte van de hogeschoolden, zijn niet verminderd, maar integendeel toegenomen. De participatieongelijkheid neemt dus toe. Vooral de bevolkingsgroepen die financieel het meest hebben ingeleverd of een gedeelte van hun inkomen hebben zien verloren gaan (zoals jongeren, vervroegd niet-actieven en sommige middengroepen) nemen minder deel aan de duurdere uitgangsvormen, zoals het toneelbezoek en (in mindere mate) het tentoonstellings- en museumbezoek."⁹

Een andere vorm van vrijetijdsbesteding is de deelname aan het verenigingsleven. In 1983 was 43% van de Vlamingen tussen 15 en 64 jaar lid van een of andere vereniging. In 1963 was dat nog 70%. In kwantitatief opzicht zijn de sport- en socio-culturele verenigingen het belangrijkste. De gemiddelde intensiteit in 1983 van deelname aan het verenigingsleven bedroeg 17 uur per maand.

"Vooral de socio-culturele verenigingen verliezen aan populariteit. Algemeen blijkt dus dat de klassieke geïnstitutionaliseerde vorm van het verenigingsleven aan belang inboet. In hoever participatie in informele en meer soepele sociaal-culturele samenwerkingsverbanden (zoals bewegingen, actiegroepen, inspraakorganen) dit verlies compenseren, is niet duidelijk."¹⁰

"Uit het vrijetijdsbestedingsonderzoek van 1983 blijkt dat de hogere sociale klassen een omvangrijker en een gevarieerder vrijetijdspatroon hebben dan de lagere sociale klassen. Ook de mate van participatie ligt bij de hogere sociale strata hoger voor bijna elke vrijetijdsactiviteit. De verschillen tussen de strata variëren wel naargelang van het type activiteit. Voor televisie kijken, natuurhobby's, gezelschapsspelen en familie- en caféonderzoek zijn de verschillen klein. De grootste verschillen zijn er voor bibliotheekbezoek, bepaalde vormen van cultureel uitgaan (toneel, bibliotheek, concerten), het toeristisch gedrag, en de artistieke hobby's. Analoge trends werden ook in andere landen vastgesteld."¹¹

Overigens zijn er zelfs aanduidingen dat aan de hogere inkomensgroepen meer gemeenschapsgelden ten behoeve van de vrije tijd worden besteed dan aan de lagere. De overheid geeft per inwoner in Vlaanderen gemiddeld 1.776 BF uit in de vrijetijdssector. Voor Vlamingen uit de lagere sociale klassen is dat gemiddeld 1.174 BF, voor de hogere sociale klassen is dat gemiddeld 2.476 BF. De rijken krijgen (ook) op het vlak van cultuur en vrije tijd meer dan de armen ...

Wie in deze context durft te stellen dat culturele volksontvoogdingsidealen verouderd zijn en uit de tijd, kiest wel zeer duidelijk positie.

INFORMATIEMAATSCHAPPIJ EN CULTUUR

Er is sprake dat onze samenleving evolueert naar een informatiemaatschappij of het al is. Ongeveer 46% van het BNP van de VSA wordt gerealiseerd in de 'informatie-industrie', een IBM onderzoeksgroep becijferde dat dit in 1983 voor ons land 18% bedroeg¹². De hele cultuur- of bewustzijnsindustrie behoort tot deze industrie. Samenvattend kan worden gesteld dat de maatschappelijke processen van kennisoverdracht en socialisatie van individuen en groepen meer en meer geïndustrialiseerd raken, vercommercialiseerd en meer dan ooit beheerst door wat audiovisuele en/of elektronische media aanbieden. De effecten hiervan situeren zich op het niveau van het maatschappelijk

bewustzijn van de mens, wat doorgaans met het begrip "ideologie" wordt benoemd. De informatieconsumenten — iedereen is dit in meer of mindere mate — krijgen een overaanbod van informatie, mediaproducten en -symbolen aangeboden en dan nog meestal van Amerikaanse origine. Op de vraag hoe met dit overaanbod wordt omgegaan is hoger reeds door middel van enkele gegevens over het vrijetijdsgedrag van de Vlaamse bevolking een gedeeltelijk antwoord gegeven. De veronderstelling dat 'het publiek' zelf wel kan en zal uitmaken wat kwaliteit is — zoals in de analyse van de cultureel-artistieke tendens geopperd — is slechts in een keuze voor een gemakkelijk en/of elitair succes staande te houden.

In deze informatiemaatschappij, die in wezen een kapitalistische ongelijkheidsmaatschappij blijft, zijn er naar dat publiek toe veel 'vormingsdeficits' aan te wijzen: kritische omgang met media, culturele mondigheid en expressiemogelijkheden, cultureel en ideologisch zelfbewustzijn, enz. als vaardigheden die niet democratisch zijn verspreid over de bevolking. In nogal wat literatuur is er sprake van een informatie-kloof, informatierijken en -armen ... Daar ligt niet alleen een kans maar bovenal een plicht voor het Masereelfonds die uit onze linkse geaardheid voortspruit.

"Het antwoord op de vraag of het ook anders kan, hangt af van onze bereidheid de overwegend logisch-rationele beschaving te *verrijken* met vormen van kennen en denken die afwijken van het rationeel empirisch bewustzijn. Het zou anders kunnen, namelijk wanneer we niet uitsluitend vertrouwen op een lineaire, fragmentarische informatievoorziening, maar wanneer we het tevens aandurven holistische vormen van informatie, zoals die zich voordoen in de mythe, de mystiek en in de poëzie, serieus te nemen. De huidige commerciële informatie-industrie produceert en verspreidt voornamelijk een type informatie dat ten dienste staat van een op *uitbuitende macht* gebaseerde samenleving.

Een ander type informatie is nodig om een *bevrijdende macht* te ontwikkelen. Hierin zullen intuïtieve en irrationele aspecten van onze beschaving tot hun recht moeten komen."¹³

Dit geeft zicht op de zaak: artistiek-culturele werking en sociaal-cultureel vormingswerk zijn dan onderdelen van een zelfde ideologische strijd ter emancipatie van een 'informatie-proletariaat'. Ze kunnen dan ook complementair functioneren als middelen om de Vlaamse bevolking mondig te maken in de 'Derde Industriële Revolutie' en wat daar aan culturele kolonisatie bij komt kijken ...

"Kulturele vorming is immers gericht op democratische opvoeding

tot mondigheid, op kritische zelfstandigheid van meer mensen dan een kleine groep door zichzelf uitverkorenen. ... Zij is opvoeding tot het ontwikkelen van een basisbetrokken en een uit de basis vertrekkende pluraliteit aan inzichten en activiteiten, bewustwordingsprocessen en creaties."¹⁴

ENKELE ANALYSES

ROB HAJER OVER LEGITIMATIE- EN STRUCTUURPROBLEMEN VAN HET VORMINGSWERK MET VOLWASSENEN

Aan de hand van een indrukwekkende reeks van (modieuze) legitimaties van het vormingswerk stelt Rob Hajer¹⁵ vast hoezeer het vormingswerk is vermaatschappelijkt. De actuele problemen ontstaan volgens hem doordat het vormingswerk onvoldoende aansluiting vindt bij de gewijzigde dominante waarden in de samenleving. Hij stelt drie mogelijke reacties vast: de aanpassing aan die nieuwe waarden, het zoeken van nieuwe maatschappelijke steun of de "vlucht naar binnen": de autonome zelfontplooiing van lerende individuen. Deze laatste reactie kan volgens hem geen oplossing bieden aangezien het autonome individu verdwijnt: het is vermaatschappelijkt tot in zijn dromen toe.

Bij de discussie over de toekomst van het vormingswerk is het besef van de veranderde politieke context van belang. De huidige crisis van de verzorgingsstaat verwijst naar een "probleematisch geworden klassen-compromis".

"Voor de oplossing van deze crisis wordt nu onder gewijzigde machtscondities naar een nieuw neo-corporatief — dat wil zeggen op een nieuwe, aangepaste consensus tussen nationale belangengroepen en delen van het staatsapparaat berustend evenwicht gezocht. Met als richtdoel: kapitalistische modernisering, marktuitbreiding en optimalisering van de autonomie van het bedrijfsleven"¹⁶.

Het beleid van de staat kan niet zonder meer worden afgeleid vanuit kapitaalbelangen. Er dient rekening te worden gehouden met de invloed van de maatschappelijke tegenkrachten én de noodzaak van zelfhandhaving van het staatsapparaat zelf. Dit beleid kan bij het sociaal-cultureel werk op verschillende niveaus worden geanalyseerd:

- een verschuiving van democratiserings- en emancipatiedoelinden naar richtdoelen als flexibiliteit, sociale integratie, stabiliteit;
- inzake *doelgroepen*: een hernieuwde individualisering en ontcollec-

tivisering, een geringe relatie met kadervorming in maatschappelijke organisaties, een inperking van de publieke steun tot problematische randgroepen (analfabeten bijvb.) en dragers van de technologische innovatie;

- inzake *programma-inhouden*: een formalisering van de leerinhouden, een ontpolitisering en een versterkte pragmatische en arbeidsmarkt gerichte oriëntatie;

- inzake de *structuur van het werkveld*: een combinatie van privatisering én versterking van de centrale stuulementen, de segmentering van het educatieve werkveld ten opzichte van andere beleidsterreinen, een meer rechtstreeks onderschikking van bepaalde werksoorten aan de belangen van de staat of sectoren van het bedrijfsleven.

Nieuwe inspiratie om hier iets aan te doen kan volgens Hajer gehaald worden uit de 'post-marxistische' staatstheoretische discussie rond auteurs als Laclau, Mouffe, Jessop, in Nederland: Becker en Stuurman.

"Van belang is met name het inzicht, dat en hoe in het proces van maatschappelijke machtsvorming economische c.q. klassebelangen verbindingen aangaan met belangen en identiteiten van onder meer culturele, etnische, geslachtelijke, religieuze en sociaal-geografische signatuur. Het maatschappelijk proces kan zo worden gezien als een wedijver van ideologische oriëntatiekaders, dus van verschillende samenhangende clusters van denkbeelden en opvattingen waardoor mensen hun handelen laten richten. Wat de maatschappelijke uitkomst van dit krachtenspel zal zijn, is betrekkelijk onzeker en open ('contingent'), zij ligt niet vast. Ook 'in laatste instantie' is niet zeker dat economische krachten (productieverhoudingen) daarbij bepalend zijn, al zijn deze thans zeker dominant en wel in onderdrukkende zin (Becker 1986).

De ideologische strijd kan nu in navolging van Jessop kernachtig worden getypeerd als het streven naar een her-definitie en een nieuwe combinatie van subjectieve identiteiten van personen en groepen en dus ook van de belangen die zij als deelnemers aan het maatschappelijk proces hebben in verschillende situaties (Jessop 1982, p. 257).

Essentieel is vervolgens, naar mijn mening, het inzicht dat de volwasseneneducatie zelf een van de plaatsen is, waar die herdefinitie van identiteiten en de herziening van de rangorde van waarden aan de orde komen en door middel van reflectie en communicatie worden beïnvloed en mede worden bepaald. In verbindende en zingevende betekenis, maar ook in ontregelende zin." ¹⁷

DE CULTURELE ONTWIKKELING VAN PROF. JAN LAUWERS

Op de studiedag¹⁸ van het Centrum voor Sociaal-Cultureel Werk, CSKW, de christelijke sociaal-culturele koepel waartoe middenstands- en landbouwersverenigingen behoren en ook het Davidsfonds kwam o.m. Prof. Jan Lauwers van de UIA aan het woord. Ook voorheen, op de slotconferentie van de Hoge Raad voor Volksontwikkeling en in een artikel in *Vorming Vlaanderen*¹⁹, had hij reeds enkele opmerkelijke uitspraken gedaan over cultureel werk. Zijn analyse is niet de onze maar er zijn aanknopingspunten, zo lijkt het, met onze discussie. En is dat niet tekenend: een centrum-rechtse koepel zit schijnbaar met een vergelijkbare discussie als het Masereelfonds opgescheept ...?

"De Vlaamse verenigingen moeten ermee stoppen zich als strijdverenigingen aan te dienen. Dat is niet meer gewenst. Het publiek wil niet meer dat solidariteit op een grove manier wordt opgedrongen. Want het leeft niet langer in een strijdkultuur maar in een stijlkultuur. De verenigingen moeten daarmee rekening houden door in plaats van aan de inhoud nu eens aandacht aan de vorm — de stijl — te schenken. Ze moeten huizen met open deuren zijn, die vooral plaatselijk functioneren" aldus Prof. Lauwers op deze studiedag²⁰.

Het tegenover elkaar stellen van strijd- of stijlkultuur lijkt ook in de Masereelfonds discussie terug te komen. In het licht van dit artikel verdient het aanbeveling om even dieper in te gaan op een element van de inhoud die Prof. Lauwers aan "stijl" geeft, namelijk de rol van symbolen:

"In de cultuurbeleving staan symbolen centraal. Het zijn die vormen en beelden door welke we over de realiteit kunnen nadenken en praten. Het zijn de dragers van de culturele experimenten met het leven. De kracht van die symbolen ligt in hun tekenwaarde, en die tekenwaarde krijgen ze door coventies waarbij 'irrationele' relaties worden gelegd tussen dingen die 'rationeel' met elkaar niets te maken hebben (een leeuw en een volk, ...). Belangrijke symboolvelden waarin die conventies liggen samengebald, en via welke we ons leven en samenleven trachten te cultiveren, zijn: de taal, de kunsten (in ruime zin), de wetenschappen, de ideologie ..., de godsdienst."²¹

"Er is geen vaststaande, samenhangende 'stock' aan symbolen meer. Er is wel een ruime markt waarop allerhande symbolen ten toon worden gespreid. Elk individu kan daaruit zijn eigen cultureel assortiment samenstellen. Het gevaar is niet denkbeeldig dat velen naar de gemakkelijkste, meest modieuze symbolen grijpen, en dat de kwaliteit van de cultuurbeleving daaronder lijdt."²²

De uitdagingen voor het volksontwikkelingswerk liggen volgens Lauwers in:

- het spelen van een actieve rol in het sociaal-culturele leven van vandaag;
- ervoor zorgen dat de persoonlijke netwerken waarin mensen leven ruim en rijk zijn;
- ervoor zorgen dat de individuen vaardig genoeg zijn om daarin een eigen identiteit te verwerven;
- de mensen nieuwe communicatievaardigheden leren zodat ze zich zelfstandig in hun culturele omgeving kunnen bewegen, en daarin toch de band met de eigengemaakte culturele traditie kunnen behouden;
- de burgers begeleiden in hun contact met uiteenlopende symbolen of cultuurproducten (oriënteren, stimuleren, ...)

HET MINISTERIE VAN EDUCATIE VAN DE BVVO

In de actuele beleidsopties van de Bond van Vormings- en Ontwikkelingsorganisaties (BVVO), de pluralistische koepelorganisatie waarbij het Masereelfonds is aangesloten, wordt de oplossing van de problemen in de sociaal-culturele sector gezocht in de oprichting van een Ministerie van Educatie waar de verschillende aspecten: onderwijs, volwasseneneducatie, edm. aan verschillende onderafdelingen van dit Ministerie worden toegewezen. En waarbij — na interne discussie — voor het aspect sociaal-cultureel werk en vooral voor het culturele element erin in een bijzondere bescherming wordt voorzien.

Aanleiding tot dit vergaand voorstel ter herstructurering van de sociaal-culturele sector is de vaststelling die Prof. Leirman als volgt verwoordt:

"Verder staat onomstotelijk vast dat de huidige minister van cultuur vooral belangstelling toont voor twee van de vier culturele circuits. Wij hebben in de cultuursektor vier grote circuits: tot nog toe onderwijs, vormingswerk of het sociaal-culturele werk, sport en kunst. Welnu, deze minister toont vooral belangstelling voor twee daarvan — kunst en sport — en toont weinig belangstelling voor die twee andere circuits. En verder wordt een stevig pleidooi gehouden voor deregulering, privatizing en responsabilizing.

We moeten dergelijke ontwikkeling niet aan de personen van één minister ophangen, want in Nederland, Duitsland, Frankrijk, Canada en de VSA gebeurt dit ook, dat die scheiding tussen 'cultuur' (als kunst en

sport) en edukatie (onderwijs en vorming) aan de gang is. Beleidsmatig gaat men steeds meer gescheiden wegen op.²³

Herkennen we hier niet het proces van segmentering van het educatieve werkveld ten opzichte van andere beleidsterreinen zoals Hajer dat constateerde (zie hoger)?

Masereelfonds: sociaal én cultureel werk!

Een geïntegreerde inhoudelijke oplossing kan als volgt worden gezien: artistiek-cultureel werk en sociaal-cultureel vormingswerk zijn beide een fundamenteel onderdeel binnen wat we zouden kunnen noemen: ideologiewerk.

Enkele punten van integratie:

- Persoonsgericht vormingswerk is ook maatschappelijk gericht: vaardigheden leren en inzichten verwerven op individueel niveau kan oriëntatie geven op maatschappelijke en cultureel-ideologische bewustwording (bijvoorbeeld in een cursus 'film en mediasymbolen').

- Een cultureel aanbod kan zowel consumptief zijn als vernieuwend of bevragend, de voorwaarde is echter dat de contextualisatie op een efficiënte en aanvaardbare (zodanig licht verteerbare?) wijze geschiedt. Een culturele avantgarde rol spelen is even noodzakelijk als een aansluiting vinden bij populaire cultuur. De verbinding tussen de twee realiseren zou een basisdoelstelling moeten zijn.

Naar werking toe: management- en marketingtechnieken, in evenwicht met MFdoelstelling, moeten ingeschakeld worden om de schaarse middelen zo rendabel mogelijk in te zetten. Definiëring van operationele doelstellingen en doelpublieken is dan nodig: wat willen we dit jaar concreet bereiken met onze werking. Anders is resultaatinschatting onmogelijk m.b.t. reële werking (wel m.b.t. budgetteringsefficiëntie ... maar dat is niet het enige waarvoor we leven ...). Opgepast echter voor neo-liberale strikken bij het enten van het zoeken naar extra werkmiddelen of (consumerend) publiek op de dagelijkse werking!

Verenigingsleven kan maar met een gegradeerde leden- en publieksaanpak en is duidelijk veel moeilijker geworden dan vroeger: ons publiek moet terzake realistischer en dus genuanceerder worden beoordeeld, er is meer dan de indeling lid/deelnemer/noch lid noch deelnemer.

Thema's en projecten kunnen de eenmakende rode draad zijn voor deze — op het eerste zicht — hybride invalshoeken van ons cultureel

en ideologisch werk.

In discussie lokaal-centraal zou het evenwicht kunnen liggen in een goede verhouding tussen plaatselijk geïnspireerde activiteiten en centraal (thematisch) voorgestelde. Dat betekent dat, waar nodig, plaatselijke afdelingen soms moeten 'gerevitaliseerd' worden.

In deze poging tot besluit kunnen we echt niets nieuws schrijven, de meeste van deze voorstellen zijn al eens gedaan. Hier zijn ze echter geformuleerd na een (beknopt) overzicht van wat elders in dit werkveld aan de gang is en dat lijkt ons de samenhang wel ten goede te komen. Mogen we hierbij in herhaling vallen en uitdrukkelijk iedereen die zich betrokken voelt bij het links en vlaams ideologisch werk van het Masereel-fonds (of ruimer) verzoeken te reageren?

Noten

1. Statuten Frans Masereel Fonds. Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 25 februari 1971, p. 697.
2. Vandebussche Raf. Masereelfonds naar een duidelijke beleidsvisie? Interne discussietekst, Gent, november 1987.
3. Ibidem
4. Verslag Algemene Vergadering Brabantse afdelingen, 9/2/88.
5. Tekst van Hans Bruneel naar voor gebracht op Raad van Bestuur, 21/3/88.
6. Abicht Ludo. Het Masereelfonds op nieuwe wegen. In: Aktief, jrg. 11, jan; 1987, pp. 3-7. Verwerking van het door Ludo Abicht gehouden betoog op een Masereelfonds vormingsweekend in "De Lombarde", november 1986.
7. Matthijs Koen. Belgoscopie. De Belgen, De Vlamingen en de Walen. Wie ze zijn, waar ze wonen en hoe ze leven. Tielt, 1988, pp. 214-230.
8. Men mag redelijkerwijs veronderstellen dat er zich sindsdien geen grote verschuivingen voordeden.
9. Matthijs Koen. Op. cit. p. 225.
10. Matthijs Koen. Op. cit. p. 226.
11. Matthijs Koen. Op. cit. p. 228.
12. IBM. The computer industry in Belgium. Brussel, jan. 1986.
13. Hamelink Cees. Informatie en Macht. Over de samenhang tussen de toegang tot informatie en de uitoefening van maatschappelijke macht. Baarn, 1984, p. 131.
14. Raes Koen. Culturele politiek en Vlaamse ontvoogding. In: FMF-Cahier nr. 2. 1971-1986 Masereelfonds 15 jaar kritisch in cultuur. Gent, dec. 1986, p. 11.
15. Hajer Rob. Tussen staat, markt en sociale bewegingen. Legitimatie- en structuurproblemen van het vormingswerk met volwassenen. In: Vorming, jrg. 36, nr. 4, april 1987, pp.39-47.
16. Op. cit. p. 41.

17. Op. cit. p. 42.
18. CSKW. Het sociaal-kultureel werk in 1992. Overijse, 26/6/88.
19. Lauwers Jan. Volksontwikkeling: de kern van het cultuurbeleid. In: Vorming Vlaanderen, jrg. 3, nr. 4, febr. 1988, pp. 221-239.
20. Volgens het verslag van HDB in de Standaard: HDB. Vlaamse verenigingen moeten ophouden met "strijden". Prof. Lauwers en de "stijlkultuur". De Standaard, 22/06/88.
21. Lauwers Jan. Op. cit. p. 222.
22. Lauwers Jan. Op. cit. p. 228.
23. Leirman Walter. De ontwikkelingen in de volwassenenedukatie gesitueerd in een internationale kontekst. In: Koepel 5. Tijdschrift voor sociaal-kultureel en edukatief werk. jrg. 14, nr. 3, dec. 1987, p. 9.